

En indeks som er skreddersydd for lastebiler

Hver måned offentliggjør Statistisk sentralbyrå nye tall for lastebilkostnadene. Det gjør at alle som driver med lastebiltransport har et nyttig hjelpemiddel som er skreddersydd for dem.

Av Vidar Lund, rådgiver i Statistisk sentralbyrå

Noen kjenner seg kanskje igjen i denne situasjonen: En av de store kontraktene skal fornyes og avtaleteksten sier at ”beløpet skal reguleres i henhold til lastebilkostnadsindeksen til Statistisk sentralbyrå” eller en lignende formulering. Med antydning til en svettedråpe i pannen finner du fram siste nummer av Lastebilstatistikk, eller kanskje du slår rett opp på hjemmesidene til Statistisk sentralbyrå på nettet, i håp om at tallet du trenger er lett tilgjengelig der. Uavhengig av framgangsmåte blir du møtt av en tabell med den lett kryptiske tittelen ”Totalkostnadsindekser for lastebiltransport” og en lang serie med tall fra januar 1998 og framover. Heldigvis er denne indeksen et enkelt og nyttig hjelpemiddel – hvis du bruker den riktig.

Tall for ti typer lastebiler

Hver måned måler Statistisk sentralbyrå hvor mye det koster å drifte en lastebil hver måned i forhold til hvor mye det kostet å drifte den samme lastebilen i januar 1998. At akkurat januar 1998 er valgt som utgangspunkt kommer av at den første lastebilkostnadsindeksen til Statistisk sentralbyrå ble laget det året. Dermed er gjennomsnittskostnadene i januar 1998 blitt stående som den verdien som de senere målingene av lastebilkostnadene blir sammenlignet med. Før 1998 laget Transportøkonomisk institutt en kvartalsvis lastebilindeks som ble mye brukt i bransjen.

For at kostnadsindeksen skal bli mest mulig nøyaktig, blir det laget egne tall for ti ulike typer lastebiler. Det sier seg jo selv at det er store forskjeller mellom kostnadene ved å drifte en tømmertransportbil eller langtransportbil og en mindre lastebil som driver nærtransport. En bil som bruker mye diesel vil for eksempel være mer påvirket av en økning i dieselprisen enn en bil som bruker mindre diesel. Slike forhold blir det tatt hensyn til når kostnadsindeksene for de ti lastebiltypene blir regnet ut.

Hvilke kostnader er med i indeksen?

Kostnadsindeksen blir laget ved at Statistisk sentralbyrå henter inn opplysninger om prisnivået på åtte grupper av varer og tjenester som alle som drifter en lastebil må kjøpe. De åtte kostnadene som måles er:

- **Lønn til sjåfører.** Disse opplysningene blir hentet direkte fra lønnsstatistikken til Statistisk sentralbyrå. I og med at lønnsstatistikken offentliggjøres hvert kvartal, kan det ta noen måneder fra lønnsøkningene i bransjen blir avtalt og til de kommer med i kostnadsindeksen. Denne forskyvningen vil imidlertid være ganske lik fra år til år.
- **Reparasjoner og service.** Statistisk sentralbyrå henter inn priser på de viktigste formene for reparasjoner og service fra de største merkeverkstedene.
- **Diesel.** Prisendringene på diesel er de samme som blir brukt i Konsumprisindeksen. Disse dieselprisene blir hentet inn fra et stort antall forhandlere i midten av hver måned. Deretter blir det regnet ut en gjennomsnittlig prisendring for ulike deler av landet og for landet som helhet.
- **Dekk.** Statistisk sentralbyrå henter inn priser for de viktigste dekktypene fra de største merkeforhandlerne.
- **Porto, telefon, husleie og lønn til kontorpersonale.** Utviklingen i disse administrasjonskostnadene blir hentet direkte fra lønnsstatistikken og Konsumprisindeksen, på samme måte som lønn til sjåfører og dieselpriser.
- **Forsikring.** Statistisk sentralbyrå henter inn forsikringspremier fra de tre forsikringsselskapene som er størst på lastebilsforsikringer. Alle prisene inkluderer ansvars- og kaskoforsikring, men forhold som egenandel, godsansvar, kjøresone, kjørelengde og nypris på bilene varierer mellom de ti lastebiltypene. Spesielle kunderabatter er ikke tatt med.

- **Ferge og bompenger.** Statistisk sentralbyrå henter inn priser på de mest brukte fergestrekningene og bomstasjonene i landet og mellom Norge og utlandet. Hvor mye disse kostnadene betyr varierer en del mellom de ti lastebiltypene.
- **Avskrivninger, avgifter og rentekostnader.** Det er ikke gratis å disponere en lastebil, selv om den står stille. Derfor beregner Statistisk sentralbyrå også hvor mye man i gjennomsnitt må regne med i rene avgifter og investeringskostnader knyttet til det å eie en lastebil hver måned. Rentesaften som brukes i beregningen av lastebilkostnadsindeksen blir justert for inflasjon. Denne realrenta vil dermed som regel være litt forskjellig fra bankenes utlånsrente i samme periode.

Mer presis enn Konsumprisindeksen

Selv om det blir laget en egen indeks for lastebilkostnadene, er det fortsatt mange som bruker Konsumprisindeksen til justeringer av kontraktspriser, kanskje mest av gammel vane. Konsumprisindeksen måler prisutviklingen på et bredt antall varer og tjenester, og gir et svært godt uttrykk for den generelle prisutviklingen i Norge. Lastebilkostnadsindeksene er imidlertid utviklet spesielt for å måle prisene på de varene og tjenestene som er nødvendige for å drifte en lastebil.

Satt litt på spissen kan man si at prisene på alkoholholdige drikker og tobakk, som inngår i grunnlaget for Konsumprisindeksen, ikke nødvendigvis skal være med når man måler kostnadene ved å drive lastebiltransport. Da er det viktigere med nøyaktige målinger av prisene på bilforsikring, reparasjoner og dekk. Derfor vil kostnadsindeksen for lastebiltransport som regel være det mest presise verktøyet for justeringer av kontraktsbeløp mellom selgere og kjøpere av lastebiltransport.

Unngå ”bukken og havresekken”

I tillegg til lastebilkostnadsindeksen har Statistisk sentralbyrå nylig også lansert en indeks som viser utviklingen i den prisen som lastebilnæringen fakturerer ut til sine kunder. I og med at denne nye prisindeksen for godstransport på veg først og fremst måler hvor mye bransjen tar seg betalt, er den lite egnet til justeringer av kontraktsbeløp mellom transportører og kunder. Det vil bli litt som å la bukken passe havresekken, den nye indeksen stiger jo hver gang bransjen setter opp prisene, uavhengig av årsaken til prisstigningen. For å unngå dette ”bukken og havresekken”-problemet er det viktig at det fortsatt er lastebilkostnadsindeksen som blir brukt i forbindelse med kontraktsjusteringer mellom transportører og kunder, og ikke den nye indeksen for godstransport på veg.

Prisindeksen for godstransport på veg vil derimot være et nyttig hjelpemiddel for transportkjøperne når de skal argumentere for sine kostnadsendringer overfor dem de selger varene videre til igjen. Sammen med lastebilkostnadsindeksen gir den nye indeksen også nyttig informasjon til transportørene: Hvis de utfakturerte prisene stiger mindre enn kostnadene ved å drifte bilene, betyr jo det at lønnsomheten i bransjen går ned.

Slik måler du prisstigningen

For å komme tilbake til utfordringen i starten av denne artikkelen: Hvordan finner du kostnadsøkningen fra en periode til en annen? Det er enkelt når du kan det: Først finner du den lastebiltypen som passer best til den typen transport kontrakten gjelder, og slår opp indekstallet for måneden beløpet skal justeres fra og indekstallet for måneden beløpet skal justeres til. Deretter tar du det nyeste indekstallet, trekker fra det eldste indekstallet og deler på det eldste indekstallet for å få den relative prisendringen. Til slutt må du gange med 100 for å få økningen mellom de to tidsperiodene i prosent.

La oss ta et eksempel: Du har en tømmerbil og kontrakten sier at beløpet skal justeres i november hvert år. I tabellen ser du at lastebilkostnadsindeksen for tømmerbiler er 134,7 for november 2006 og 143,7 for november 2007. Prisstigningen har dermed vært $(143,7 - 134,7) / 134,7 = 0,067 * 100 = 6,7$ prosent for varer og tjenester som brukes til å drifte en gjennomsnittlig tømmerbil i denne perioden. Til sammenligning har Konsumprisindeksen steget med 1,5 prosent i samme periode.

Du kan skreddersy din egen indeks

Hvis du driver en type transport som avviker vesentlig fra de ti lastebiltypene som er med lastebilkostnadsindeksen, eller har kostnader som avviker vesentlig fra gjennomsnittet, er det mulig å skreddersy en egen indeks med utgangspunkt i de detaljerte kostnadsopplysningene som blir offentliggjort i bladet Lastebilstatistikk hver måned. Dette er imidlertid en oppgave for viderekomne indeksbrukere. Dersom du lurer på hvordan man går fram for å gjøre dette i praksis, eller har andre spørsmål om kostnadsindeksen for lastebiltransport, så ta gjerne kontakt med oss i Statistisk sentralbyrå for å få mer informasjon.

Lastebilkostnadsindeksen finner du på: www.ssb.no/kilt/